

i handlu w Cambodge. Nieustanne zniżanie taryf celnych i stosunki od niedawna zaprowadzone z najodleglejszym Wschodem są w rzeczy samej, faktami najważniejszymi w dziejach ekonomicznych współczesnej Francyi ze względów na jej związki z zagranicą. Polityka właściwa natomiast, przez ciąg tych trzech lat leżała odłogiem i w tym względzie tom osmy „Zbioru traktatów” zawiera dokumenta odnoszące się: do wyprawy meksykańskiej, syryjskiej, akta dotyczące się urzędzenia nowej dynastyi w Grecyi, i wreszcie materiały do historii ustąpienia wysp Jonskich: wszystko ułożone metodycznie.

The Gouvernement of England: its Structure and its Development. By William Eduard Hearn, L. L. D., Professor of History and Political Economy in the University of Melbourne. 1867.

Przyjemnego uczucia doznaje bezwątpienia każdy, kto przegląda dzieło, takie jak p. Hearn: treściwe, pełne prawdziwej i gruntownej nauki, przekonywujących dowodów i pięknego wystąpienia. Teorya konstytucyi angielskiej, jej budowa i rozwój, jestto przedmiot, który w chwili obecnej zajmuje wiele najpoważniejszych umysłów w całej Europie, a nawet po za jej granicami, jak tego żywym dowodem książka o której mówimy; przedmiot zatem teraz, więcej niż kiedykolwiek godzien jest obudzić prawdziwie naukowe studia w Anglikach. Dla Anglika jestto rzecz jeszcze przyjemniejszą, gdy widzi, że studia takie jak obecne wychodzą z pośrodku angielskiej złotej kolonii, z miasta któremu wróżyć można (jeżeli ono już samo sobie nie wróży, dodajmy, z uwagi na miłość własną Anglików) że się stanie Londynem antypodów.

Gdyby prof. Hearn pisał swe dzieło w Londynie, lub w innym jakim mieście w Anglii, to i wtedy jeszcze wątplić się godzi, czyby mógł tętnąć w swą pracę ducha większej miłości ku swjej angielskiej ziemi i przyjaźniejszego ku niej usposobienia, niż to uczynił w obecnym swym dziele o rządzie w Anglii. Postępowanie to autora iż w sędzię swoim nie powodował się pojedynczymi faktami, które nieraz mogłyby może przemawiać na niekorzyść angielskiego systemu rządzenia, tém więcej zasługuje na pochwałę, że zapewne polityczna atmosfera uniwersytetu w Melbourne i w ogóle tamtejsze stosunki mogły autora łatwo w błąd wprowadzić, tak żeby mógł brać wyjątek za regułę, a jednorazowe nadużycia kłaść na karb złych praw.

W końcu zwracamy uwagę, że prof. Hearn nie narzuca nikomu swych zdań, lecz wszechstronne i wyczerpujące badanie dokonane widocznie *con amore*, budzi w każdym bezstronnym umyśle uszanowanie dla znakomitej jego pracy.

Geschichte der neuesten Zeit von 1816—1866 mit besonderer Berücksichtigung Deutschlands von Wilhelm Müller professor. Stuttgart. 1867.

Prof. Müller z Tübingen słusznie wyrzekł w przedmowie do swego dzieła, że wielka część nawet wykształconej publi-

czności nie zna dostatecznie dziejów ostatnich lat pięćdziesięciu. Gdyby w tym względzie posiadano nieco dokładniejsze wiadomości, nie słyszelibyśmy tak często wygłaszanych zdań politycznych, skrzywionych i fałszywych. W kongresie wiedeńskim i w ówczesnem położeniu Europy, w owym czasie leżały zarody wypadków politycznych z roku 1848 i 1866. Jasną to jest i niezaprzeczoną rzeczą, a jednak bardzo wielu ludzi, nawet mających pretensyą do uczoności nie wie o tém i ztąd najzupełniej mylnie wygłasza sądy. Dzieło p. Müllera czyta się z wielkiem zajęciem i wedle wszelkiego prawdopodobieństwa, jeżeli nie świetne, to przynajmniej sympatyczne wróżyć mu trzeba przyjęcie u ogółu. Zalecają je: treściwość (całe dzieło zawiera się w jednym tylko tomie) obok jasności w wykładzie: przymioty w dzisiejszej literaturze ważne niezmiernie; forma wykładu nader ponętna, (co znowu też nie jest właściwością historycznej literatury niemieckiej) i w końcu stosunkowa taniłość. Wł. M.

WIADOMOŚCI LITERACKIE.

WARSZAWA.

Listopad 1867 r.—Dnia 3 listopada r. b. komitet redakcyjny *Encyklopedyi Powszechnej*, rozwiązał się ukończywszy swe zadanie, przez złożenie wydawcy rękopismów do ostatnich liter Z i Ż, z których pierwsza już znaczenie posunęła się w druk. Dziewięć lat przeszło trwała praca nad tém ogromnem dziełem, którego całość obejmuje XXVIII tomów. Uzupełnić i powiększyć zamierza je wydawca przez wydanie *suplementów*, które kilka tomów niewątpliwie obejmą.

— Podług listów otrzymanych z Krakowa dowiadujemy się że Jan Matejko, którego obraz olejny ściągnał powszechną uwagę na tegoroczną Wystawę Paryżską, otrzymał za niego 50,000 franków i krzyż kawalerski cywilnej zasługi. Obraz ten zakupił Cesarz Austriacki do galerii wiedeńskiej jak również rysunki Grottera Krakowianina za 8000 franków.

— Jan Hempel wydał rozprawę p. n. „Stanowisko pracy w rozwoju społecznem.” Dziełko to nosi napis już roku 1868.

— Nakładem i w drukarni S. Lewentala wyszła z pod prasy: „Historja Rzymska przez V. Duruy Ministra Oświecenia.” Przekład Michała Szymanowskiego. Obejmuje dzieje od początku Rzymu, aż do Teodozjusza czyli do roku 395 po Chrystusie.

— Uczeń Szkoły Głównej p. Józef Goldszmit, własnym nakładem rozpoczął wydawnictwo p. n. „*Wizerunki wsławionych żydów XIX wieku*” w drukarni J. Jaworskiego. Pierwszy zeszyt wyszły z pod prasy obejmuje życiorys Sir Moses Montefior’ego